

فهرست عناوین و چکیده مقالات

مجله پژوهش‌های حقوقی

علمی - ترویجی

سال دوم - شماره ۴

پائیز - زمستان ۱۳۸۲

ترتیب انتشار: دوفصلنامه

زمینه فعالیت: علوم انسانی (حقوق)

شماره صفحات: ۳۲۰

شماره ثبت بین المللی مجله: ۱۶۸۲-۹۲۲۰

صاحب امتیاز: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهردانش

مدیر مسئول: دکتر وحید اشتیاق

سرمدبیر: دکتر سیدقاسم زمانی

نشانی دفتر مجله: تهران، خیابان سنائی، خیابان نهم، کوچه گیلان، پلاک ۱۱، کد پستی

۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۴-۸۸۱۱۵۸۱ شماره: ۸۸۱۱۵۸۰

<http://www.sdil.org> email: info@sdil.org

مقالات

محاكمه «صدام» و مسأله صلاحیت دادگاه از منظر حقوق داخلی و

بین المللی / دکتر علی خالقی

چکیده: با دستگیری صدام حسین، رئیس جمهور سابق عراق، مسأله محاكمه و مجازات او به دلیل جنایاتی که وی در طول حکومت خود نسبت به مردم این کشور و در جریان دو تجاوز نظامی به کشورهای همسایه اش مرتکب شده، به طور جدی تری مطرح گردیده است. با توجه به لطمات فراوان اقدامات جنایتکارانه صدام به کشورمان از یکسو و صدمات اعمال وی به نظم عمومی بین المللی و صلح و امنیت جامعه جهانی از سوی دیگر، مقاله حاضر صلاحیت دادگاه های ایران و مراجع کیفری بین المللی برای محاكمه سران رژیم پیشین عراق را به طور جداگانه بررسی و با ذکر امکانات و محدودیت های فراروی هر یک از این دو سیستم، راهی را که به نظر می رسد بهتر بتواند تأمین کننده یک دادرسی عادلانه برای رسیدگی به همه اتهامات متهمان با حفظ حقوق دفاعی آن ها و حقوق قربانیان این اعمال باشد، معرفی نموده است.

کلیدواژه ها: صدام، محاكمه، عراق، صلاحیت، جنایات علیه بشریت، نسل کشی، جنایات جنگی، تجاوز نظامی

رأی دیوان دادگستری بین المللی در قضیه سکوهای نفتی: دیپلماسی

قضائی در دادرسی بین المللی / دکتر سیدجمال سیفی

چکیده: در ۶ نوامبر ۲۰۰۳ بعد از یازده سال از تاریخ اقامه دعوی، سرانجام رأی نهایی دیوان دادگستری بین المللی در قضیه سکوهای نفتی میان ایران و ایالات متحد امریکا صادر شد. دیوان در رأی خود حملات امریکا به سکوهای

نفتی ایران در ۱۹ اکتبر ۱۹۸۷ و ۱۸ آوریل ۱۹۸۸ را مخلاً آزادی تجارت میان سرزمین‌های دو دولت ندانسته و در نتیجه آن را ناقض بند ۱ ماده ۱۰ عهدنامه مودت میان ایران و ایالات متحد نشناخت. بدین لحاظ، دیوان دعوی غرامت از جانب ایران را نپذیرفت.

با این حال دیوان حملات ایالات متحد به سکوه‌های نفتی ایران را از نقطه نظر بند ۱ «د» ماده ۲۰ عهدنامه مودت و در پرتو قواعد حقوق بین‌الملل راجع به استفاده از زور اقدامی موجه برای حفاظت از منافع امنیتی اساسی امریکا نشناخت و در نتیجه تلویحاً آن را به منزله استفاده غیرقانونی از زور دانست، هر چند که بنا به توضیح بالا دعوی غرامت ایران را نیز وارد ندانست. دیوان همچنین دعوی متقابل امریکا را در مورد حملات ایران به کشتی‌های امریکایی در خلیج فارس در واپسین روزهای جنگ ایران و عراق و اخلال در آزادی تجارت بین سرزمین دو کشور را از نقطه نظر بند ۱ ماده ۱۰ عهدنامه مودت وارد ندانست و ایالات متحد را مستحق دریافت غرامت نشناخت.

هرچند رأی نهایی دیوان انتظارات رسمی حقوقی هیچ یک از طرف‌های پرونده را برآورده نساخت، اما دیپلماسی قضائی دیوان در چارچوب کلیت نظام بین‌المللی معنا می‌یابد و در پرتو ضرورت تأکید بر قواعد حقوق بین‌الملل و نقش آن‌ها در تحکیم صلح و امنیت جهانی قابل درک می‌باشد. به علاوه، رأی دیوان حاوی بدعت‌هایی در دادرسی بین‌المللی و موجب طرح سؤال‌هایی در این ارتباط است. خصوصاً اعتبار و اثر حقوقی رأی دیوان در مورد عدم انطباق حملات ایالات متحد با معاذیر بند ۱ «د» ماده ۲۰ عهدنامه مودت شایسته مطالعه بیشتر و جداگانه است.

کلیدواژه‌ها: دادرسی بین‌المللی، حقوق بین‌الملل، دیوان دادگستری بین‌المللی، قضیه سکوه‌های نفتی، دیپلماسی قضائی

مشروعیت ساخت دیوار حائل در سرزمین‌های اشغالی فلسطین از دیدگاه حقوق بشر و حقوق بشردوستانه / ویکتور دوکورا لوگو، ترجمه: سیدحسین سادات میدانی

چکیده: عدم پای بندی رژیم اسرائیل به تعهدات بین المللی خویش در سرزمین‌های اشغالی فلسطین هر روز ابعادی جدید می یابد. ساخت «دیوار حائل» در سرزمین‌های اشغالی به ادعای مقابله با تروریسم و حفظ منافع امنیتی اسرائیل با بسیاری از موازین بین المللی حقوق بشر و حقوق بشردوستانه کاملاً مغایرت دارد. موضوع بحث این مقاله که در ژانویه ۲۰۰۴ نگاشته شده است ارزیابی اقدام اخیر اسرائیل بر اساس حقوق بین الملل می باشد.

کلیدواژه‌ها: سرزمین‌های اشغالی، دیوار حائل، حقوق بشر، حقوق بشردوستانه، حقوق بین الملل، جنایت بین المللی

آژانس چندجانبه تضمین سرمایه گذاری (میگا) و استانداردهای سرمایه گذاری خارجی / مسعود صبور

چکیده: امروزه سرمایه گذاری خارجی نقش مهمی در توسعه اقتصادی تمامی کشورها، به ویژه کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته ایفا می نماید و به همین علت کشورها توجه خاصی را به آن معطوف کرده اند. یکی از موانع بازدارنده پیش روی سرمایه گذاری خارجی، وجود ریسک‌های غیرتجاری در این کشورها می باشد که از جمله این ریسک‌ها می توان به ممنوعیت انتقال ارز، سلب مالکیت، نقض قرارداد، جنگ و آشوب‌های داخلی، و همچنین تروریسم اشاره نمود.

آژانس چندجانبه تضمین سرمایه گذاری به عنوان جدیدترین نهاد بین المللی عضو گروه بانک جهانی، در سال ۱۹۸۸ تأسیس شده است تا با ارائه پوشش

های تضمینی در مقابل چنین ریسک‌هایی، موجبات تشویق هر چه بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی را فراهم نماید.

کلیدواژه‌ها: ریسک غیرتجاری، حداقل استاندارد بین‌المللی، استاندارد ملی، رفتار دول کامله الوداد، رفتار منصفانه و عادلانه، سرمایه‌گذاری خارجی، بیمه بین‌المللی

بررسی امکان اعمال اصل ممنوعیت اعاده در مواجهه با حرکات گسترده آوارگان جنگی / فاطمه کیهانلو

چکیده: اصل ممنوعیت اعاده پناه‌جویان به کشور مبدأ یکی از اصولی است که در کنوانسیون‌های بین‌المللی و حقوق بین‌الملل عرفی استقرار یافته است. با وجود این، حق دولت‌ها به حراست از امنیت ملی خود، چالش‌هایی در مقابل این اصل به ویژه در مواجهه با سیل گسترده آوارگان جنگی پدید آورده است.

کلیدواژه‌ها: پناهندگان، ممنوعیت اعاده، کمیساریای عالی پناهندگان، کنوانسیون ۱۹۵۱، حق پناهندگی، امنیت ملی

ماهیت حقوقی ضمانت نامه‌های بانکی در ایران / دکتر علی‌رضا مسعودی

چکیده: ضمانت نامه بانکی سندی است که توسط بانک صادر می‌گردد و بانک به موجب آن در مقابل ذی‌نفع تعهداتی را بر عهده می‌گیرد.

در حقوق ایران مسأله‌ای که همواره مورد بحث بوده و می‌باشد، رژیم حقوقی حاکم بر ضمانت نامه‌های بانکی و اینکه چه قوانین و مقرراتی بر آن‌ها حکمفرما می‌باشد. آیا تابع مقررات عقد ضمان است یا اینکه مقررات خاص

دیگری در مورد آن ها اجرا می شود. مقاله حاضر به بررسی این موضوع و تجزیه و تحلیل نظریات گوناگون و نهایتاً نتیجه گیری در این خصوص می پردازد. کلید واژه ها: ضمانت نامه ، عقد ضمان ، ماهیت حقوقی ، قرارداد پایه و اصلی ، ماده ۱۰ قانون مدنی .

موضوع ویژه: حقوق بین الملل و تحکیم امنیت اتمی

ارزیابی تحکیم امنیت هسته ای و نظام عدم گسترش با معیار حقوق بین الملل عرفی / نادر ساعد

چکیده : عدم گسترش در معنای خاص و مضیق آن ، ناظر بر عدم گسترش سلاح های هسته ای بر اساس معاهده ۱۹۶۸ است . این معاهده تاکنون نزدیک به سه و نیم دهه از حیات اجرائی خود را سپری کرده و ۱۸۸ دولت را در گستره اعضای خود جای داده است . در کنار آن ، قطعنامه های صادره توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد و شورای حکام آژانس بین المللی انرژی اتمی در خصوص این حوزه و جلوگیری از گسترش افقی سلاح های هسته ای (افزایش تعداد دارندگان این سلاح) چنین می نماید که عدم گسترش با صلح و امنیت بین المللی پیوند عمیق یافته است . مسأله این است که آیا عدم گسترش به هنجاری عرفی نیز تبدیل شده است ؟

این نوشتار به بررسی این موضوع و ارزیابی تحکیم امنیت هسته ای با شاخص حقوق بین الملل عرفی اختصاص دارد. به اعتقاد نویسنده ، به رغم اینکه تحولات مهم و شگرفی در عرصه بین المللی به ویژه از دهه ۱۹۹۰ به بعد رخ داده اما هنوز موانع جدی عرفی شدن این نظام به قوت خود باقی است و نمی توان به سادگی چنین وصفی را به قواعد عدم گسترش تسری داد.

کلید واژه ها: عدم گسترش ، امنیت هسته ای ، حقوق بین الملل عرفی ، شورای امنیت ، آژانس بین المللی انرژی اتمی .

سلاح های هسته ای ، نقطه تلاقی حقوق توسل به زور و حقوق بشردوستانه بین المللی در پرتو رأی مشورتی دیوان بین المللی دادگستری (۱۹۹۶) / حسن سواری

چکیده : ممنوعیت توسل یا تهدید به استفاده از زور در روابط بین المللی اصلی بنیادین در نظام حقوق بین الملل محسوب می شود که صرفاً پذیرای دو استثنای دفاع مشروع و نظام امنیت جمعی سازمان ملل متحد شده است . اینکه آیا حقوق بشردوستانه بین المللی به آن درجه از رشد و استحکام نائل شده که کاربرد یا تهدید به استفاده از سلاح های هسته ای را حتی در مقام دفاع مشروع تحت تأثیر قرار دهد در پرتو نظریه مشورتی دیوان بین المللی دادگستری (۱۹۹۶) محور بحث این مقاله را تشکیل می دهد.

کلیدواژه ها: حقوق توسل به زور، سلاح های هسته ای ، حقوق بشردوستانه بین المللی ، سازمان ملل متحد، دیوان بین المللی دادگستری ، دفاع مشروع

جایگاه اجرای موقت پروتکل الحاقی معاهده عدم گسترش سلاح های هسته ای در حقوق عمومی ایران / پروانه تیلا

چکیده : علاوه بر اجرای کامل و معمولی معاهدات که مؤخر بر طی فرآیند بین المللی و ملی آن است ، اجرای پیش از موعد یا موقت معاهدات نیز تدبیری است که در حقوق معاهدات به رسمیت شناخته شده است . در این صورت ، تمام یا بخشی از مفاد یک معاهده ، قابلیت اجرائی می یابد و این اجرای موقت هنگامی که مراحل مذکور خاتمه یافت ، به اجرای دائمی تبدیل می گردد.

اخیراً که مسأله الحاق ایران به پروتکل تقویت پادمان هسته ای مطرح شده است ، یکی از نکات مطروحه در قطعنامه ۱۲ سپتامبر ۲۰۰۳ آژانس بین المللی انرژی اتمی ، درخواست مؤکد از ایران برای امضا، تصویب و اجرای سریع و بی قید و شرط پروتکل مذکور و همچنین اجرای موقت آن است . این مقاله با تکیه بر موضوع مذکور، مسأله اجرای موقت و پیش از موعد معاهدات بین المللی را در پرتو اصول حقوق عمومی ایران بررسی و تحلیل می نماید.

کلیدواژه ها: معاهده عدم گسترش ، اجرای موقت ، حقوق بین الملل ، حقوق معاهدات ، ایران ، آژانس بین المللی انرژی هسته ای

حمایت از تأسیسات هسته ای در درگیری های مسلحانه / محسن

عبداللهی

چکیده : حقوق بشردوستانه بین المللی آزادی عمل طرف های متخاصم در درگیری های مسلحانه را محدود می نماید. پروتکل های الحاقی به کنوانسیون های ۱۹۴۹ ژنو با ممنوع ساختن حمله به نیروگاه های هسته ای تولید برق، تلاش کرده سکنه غیرنظامی اطراف این نیروگاه ها را مورد حمایت قرار دهد. شرایط حمایت از این نیروگاه ها و امکان تبدیل آن ها به هدف نظامی مشروع موضوع بحث این مقاله را تشکیل می دهد.

کلیدواژه ها: تأسیسات هسته ای ، حقوق بشردوستانه بین المللی ، هدف های نظامی ، صلیب سرخ ، شورای امنیت

نقد و معرفی

رأی وحدت رویه دیوان عالی کشور (مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲) در خصوص
رسیدگی به دعوی اعسار قبل از حبس : گامی به سوی تطبیق قانون
داخلی با تعهد بین المللی / دکتر سید قاسم زمانی